

Rechtseconomie

Cento Veljanovski, The economics of law. An introductory text. Institute of Economic Affairs, Londen, 1990.

The economics of law van Cento Veljanovski is voor een breed publiek bestemd. Het boek geeft een overzicht van de economische analyse van het recht zonder moeilijk economisch of juridisch vakjargon te gebruiken. Veljanovski bespreekt de geschiedenis van economische analyse van het recht. Hij zet uiteen, waarin economische redeneringen verschillen van juridische redeneringen. Vervolgens gaat hij in op de economische benaderingswijze van wetten en regelgeving. Het boek eindigt met enige voorbeelden van toepassingen van de economische analyse van het recht op het gebied van aansprakelijkheidswetgeving, strafrecht en regelgeving in het algemeen.

Analyse van het recht

In de inleiding zet Veljanovski uiteen, waarin de economische analyse van het recht ('new law and economics') zich onderscheidt van de traditionele benadering van het recht door de economische wetenschap ('old law and economics'). Traditioneel bestudeerde de economische wetenschap altijd al de gevolgen van wetten en regelgeving op de economie, zoals de gevolgen van mededingingswetgeving en belastingwetgeving. Het vernieuwende van de economische analyse van het recht heeft betrekking op het feit, dat wetten en regels niet langer als datum worden opgevat, maar zelf onderwerp zijn van een economische analyse, ongeacht of die wetten wel of niet op economische relaties betrekking hebben.

De economische analyse van het recht is in de jaren zestig in de VS tot ontwikkeling gekomen, als een reactie op de indertijd toenemende overheidsinterventie in het economisch leven. De groeiende belangstelling voor de economische analyse van het recht is nauw verbonden met de geschriften van medewerkers van de Chicago Law School. Tot de pioniers behoorden Calabresi en Coase. Calabresi benaderde als eer-

ste aansprakelijkheidswetgeving vanuit een economisch perspectief. Van fundamentele betekenis is het artikel van Coase uit 1960 *On the problem of social cost*. In dit artikel werd het later zo genoemde 'Coase-theorema' geformuleerd, waarop wij zo dadelijk zullen ingaan¹. De jaren zeventig zijn de periode van groei. Het werk van Posner is dan toonaangevend. Hij heeft vooral naam gemaakt met zijn efficiency-analyse. De jaren tachtig noemt Veljanovski de periode van rijping en consolidatie.

In tegenstelling tot juristen bekijken economen wetten en rechtsregels vanuit het oogpunt van de allocatie. De econoom zal wetten en rechtsregels behandelen alsof het doel ervan het bereiken van een efficiënte allocatie is. In dit verband komt het Coase-theorema ter sprake. Indien in geval van een negatief extern effect, zoals milieuvervuiling, de 'vervuiler' en de 'vervuilde' kosteloos met elkaar kunnen onderhandelen, zal het onderhandelingsresultaat tot een efficiënte allocatie leiden. Dit onderhandelingsresultaat ontstaat ongeacht de oorspronkelijke toedeling van rechten. Het maakt niet uit of de vervuilde het recht heeft de vervuiling te verbieden, of dat de vervuiler het recht heeft te vervuilen. Het falen van de markt wordt volgens Coase niet opgevangen door regulerend optreden van de overheid met een belastingheffing op de vervuiling of met een geheel of gedeeltelijk verbieden van de vervuiling, want de partijen komen er zelf uit. Een belangrijke voorwaarde van het theorema is het nul zijn van de transactiekosten, fricties die bij het verrichten van transacties ontstaan.

Vervolgens behandelt Veljanovski enkele toepassingen van de rechtseconomie, onder meer op het gebied

1. Dit artikel is heruitgegeven in R.H. Coase, *The firm, the market and the law*, Chicago, 1988.

van het strafrecht. Het onder meer het in de VS bekende verschijnsel 'plea bargaining' is een voorbeeld van een economische afweging tussen de kosten en baten van rechtsvervolgning. De beschuldigde en aanklager komen een schikking overeen. Door onmiddellijk te bekennen krijgt de beschuldigde een lagere straf en worden de kosten van een langdurige procedure vermeden. Een apart hoofdstuk is gewijd aan regelgeving. In het Verenigd Koninkrijk hebben 'supply side'-hervormingen een toenemende regelgeving uitgelokt. Hiermee zijn matige resultaten bereikt tegen hoge kosten. De belangrijkste oorzaak hiervan is volgens Veljanovski dat de regels niet zijn ontworpen uit een oogpunt van efficiency, maar om ondernemingen of politieke belangengroepen te bevoordelen. Een voorbeeld van falende regelgeving betreft de door de overheid in het leven geroepen Independent Broadcasting Authority (IBA), die financieel toezicht moet houden op de commerciële televisiezender ITV. De IBA moet erop toezien, dat ITV geen hoge, excessieve uitgaven doet, die ten koste zouden gaan van de winsten en daarmee van de belastingopbrengsten. De IBA bleek echter niet in staat om te bepalen of de ITV-uitgaven excessief waren.

Wil regelgeving tot efficiëntie leiden, dan moet er volgens Veljanovski een afweging plaatsvinden tussen de kosten van het maken van de regelgeving, de kosten van het afdwingen van de naleving van de regels en de kosten, die de gereguleerde bedrijfstak moet maken om de regels te kunnen naleven.

Bespreking

Het aantrekkelijke van het boek is de eenvoud van de tekst. In nog geen honderd pagina's krijgt de lezer een helder overzicht van de economische analyse van het recht. De talrijke toepassingen in het boek versterken dat overzicht. De literatuurverwijzingen vormen een leidraad voor de lezer, die zich verder in de materie wil verdiepen.

In het algemeen hebben inleidende teksten het nadeel, dat de bespreking van onderwerpen oppervlakkig blijft. Ook het boek van Veljanovski ontkomt niet aan dit nadeel. Ondanks de ruime aandacht voor het Coase-theorema blijven belangrijke punten onbesproken. Dit geldt met name voor de betekenis van het bestaan van positieve transactiekosten voor het optreden

van de overheid. Ook blijft het begrip efficiënte allocatie onderbelicht. Het is niet duidelijk of bedoeld wordt allocatie tegen de laagste kosten, of allocatie in de betekenis van de Paretiaanse welvaartstheorie, waarbij de voorkeuren van de consumenten het uitgangspunt vormen.

De betekenis van het Coase-theorema voor de economische analyse van het recht komt niet uit de verf. Dit wrekt zich bij de behandeling van regelgeving. Op bladzij 84 bespreekt Veljanovski het instellen van een heffing op milieuvervuiling volgens het principe, dat de vervuiler moet betalen. De heffing moet zo hoog zijn, dat hij bij benadering gelijk is aan de niet gecompenseerde verliezen van de individuen, die hinder ondervinden van de vervuiling. Op de voor de hand liggende vraag of een dergelijke heffing wel of niet in overeenstemming is met de gedachtegang van Coase gaat Veljanovski niet in.

Veljanovski citeert op bladzij 8 met instemming een uitspraak van Leon-

tief, waarin deze zich negatief uitlaat over wiskundige economie. Veljanovski meent, dat de groei van de economische analyse van het recht de wiskundige trend van de economische wetenschap zou kunnen keren en zou kunnen leiden tot een herleving van de politieke economie. Deze opvatting is echter al door de werkelijkheid achterhaald. Het is Veljanovski blijkbaar ontgaan dat de trend naar een wiskundige benadering van de economische analyse van het recht, in de vorm van speltheorie, zich al heeft ingezet². Ondanks deze minpunten is het boek voor iedere geïnteresseerde zeker aan te bevelen.

W. Kanning

De auteur is werkzaam bij de Universiteit van Amsterdam.

2. U. Schweizer, Externalities and the Coase theorem, *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 1988, blz. 245-266.